

Lili Maria Schwengrub

"Das Interview : Formen - technik -
Auswertung", Herausgegeben von
René König, unter Mitarbeit von
Dietrich Rüschemeyer und Erwin K.
Scheuch, Köln 1957 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny / Sociological Review 13/1, 280-282

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wstępne rozeznanie w problematyce tej dziedziny socjologii. Obecna praca zawiera omówienie jednego z jej szczegółowych problemów.

W pracy znajdujemy cenny przykład umiejętnego wyzyskania zebranych materiałów. Na uwagę zasługuje także sama ankieta, którą autorzy posługiwali się w badaniach. Składa się ona ze 107 pytań, większość z nich stanowią pytania otwarte.

Autorzy w przekonujący sposób popierają swe uogólnienia doskonale skonstruowanymi tablicami, bardzo umiejętnie zestawionym materiałem liczbowym. Bardzo interesujące jest na przykład zestawienie dające pełny obraz źródeł określonego stosunku do pracy wśród badanej zbiorowości.

Przez zadowolenie z pracy autorzy rozumieją postawę pozytywną w stosunku do wypełnianej pracy na stanowisku uzgodnionym z przedsiębiorcą. Autorzy zestawiają dane mówiące o stopniu zadowolenia z pracy (bardzo zadowoleni, zadowoleni, średnio zadowoleni, niezadowoleni i bardzo niezadowoleni) z takimi cechami, jak: stanowisko, ocena przydatności wykonywanej pracy, adaptacja personalna, płeć, ilość lat pracowniczych w Towarzystwie, wiek urzędnika, zarobki, postawy wobec dyscypliny i kierownictwa, stosunki wzajemne między pracownikami, przywiązanie do Towarzystwa, ocena pracy Towarzystwa, stosunki z dyrekcją itp.

W wyniku tej analizy autorzy stwierdzają między innymi, że niezadowoleni z pracy są przede wszystkim ludzie pracujący w Towarzystwie bardzo krótko, mniej niż rok, gdy tymczasem zadowoleni pracują przeważnie w nim od dziesięciu do dwudziestu lat. Istnieje również duża zależność między stopniem zadowolenia z pracy a wysokością otrzymywanych zarobków i rodzajem wykonywanej pracy. Zadowoleni z pracy są na ogół ci urzędnicy, którzy zajmują stanowiska wymagające wysokich kwalifikacji, natomiast pracownicy na stanowiskach wymagających niskich kwalifikacji są z pracy niezadowoleni lub średnio zadowoleni.

Godny podkreślenia jest krótki termin opracowania i wydania drukiem recenzowanej książki. Autorzy przystąpili do zbierania materiałów w połowie 1955 r., a w grudniu 1956 r. oddali opracowanie do rąk czytelnika.

Stefania Dzięcielska

ZAGADNIENIA METOD I TECHNIK BADAWCZYCH

DAS INTERVIEW. FORMEN — TECHNIK — AUSWERTUNG. Praktische Sozialforschung I. Herausgegeben von René König unter Mitarbeit von Dietrich Rüschemeyer und Erwin K. Scheuch. Zweite, völlig umgearbeitete, verbesserte und erweiterte Auflage. Verlag für Politik und Wirtschaft. Köln 1957, ss. 395. Książka *Das Interview*, poświęcona w całości wywiadowi socjologicznemu, przeznaczona jest przede wszystkim dla polityków i działaczy społecznych. Składa się ona z wstępu, pióra niemieckiego socjologa René Königa, oraz trzech części. Część pierwsza dotyczy budowy kwestionariusza i sposobów przeprowadzania wywiadu. Znajdujemy w niej 6 artykułów amerykańskich socjologów. Eleanor E. Maccoby i Nathan Maccoby piszą na temat kwestionariusza jako instrumentu badań społecznych. Hadley Cantril i Donald Rugg zajmują się kwestią formułowania pytań w kwestionariuszu, a William J. Goode i Paul K. Hatt referują doświadczenia związane z układaniem kwestionariusza. Czwarty artykuł, którego autorem jest Paul B. Sheatsley, dotyczy sztuki prowadzenia wywiadu socjologicznego. Artykuł piąty, przygotowany przez Bureau of Applied Social Research

z Columbia University, omawia wywiad problemowy. Szósty artykuł, napisany przez wymienionych już wyżej Goode'a i Hatta, roztrząsa problem stosowania ankiety.

Druga część książki ma charakter teoretyczny. Zawiera ona cztery artykuły na następujące tematy: przedmiot badań społecznych, jego teoria i wybór oraz reprezentatywność. Autorami artykułów są: Mildred Parten, Margaret Jarman Hagood i Daniel O. Price, Paul F. Lazarsfeld, M. Rosenberg i W. Thielens.

W trzeciej części recenzowanego zbioru znajdujemy także cztery artykuły. Zajmują się one zagadnieniem oceny materiału zebranego drogą wywiadu. Na temat analizy i interpretacji tego materiału piszą Marie Jahoda, Morton Deutsch i Stuart W. Cook. Na temat wyłączenia przypadkowych wyników pisze obszernie Hans Zeisel. Podaje on wiele przykładów stosowania różnych technik. Zagadnieniom obiektywności i interpretacji materiałów poświęcone są dwa ostatnie artykuły. Autorem jednego z nich jest Daniel Katz, drugi artykuł został przygotowany przez wymieniane już Bureau of Applied Social Research.

Książka wydana jest z zasiłku „Rockefeller Foundation”. Jest to jej drugie wydanie. Pierwsze wydanie, subwencionowane przez Human Resources Research Institute, wyszło w 1952 r. w nakładzie 3 tys. egzemplarzy i rozeszło się w niespełna rok. Ten popyt na książkę, zdaniem René Königa, świadczy o potrzebie tego rodzaju publikacji. Trzeba tu zaznaczyć, że pierwsze wydanie *Wywiadu* było jedyną książką-podręcznikiem metod i technik społecznych na półkach księgarskich NRF.

Drugie recenzowane wydanie książki jest przeróbką wydania pierwszego. Przeróbka została dokonana pod kątem potrzeb i zainteresowań niemieckich polityków i działaczy społecznych oraz pod kątem problemów charakterystycznych dla NRF. Jakkolwiek książka jest zbiorem artykułów uczonych amerykańskich i mówi o ich doświadczeniach, nie jest ona przeglądem różnorodnych sądów na ten temat. W książce znajdujemy w zasadzie jednolity punkt widzenia, który przedstawia jej redaktor i wydawca René König w artykule wstępnym, zatytułowanym „Praktyczne badania społeczne” (s. 13—33).

Treść tego artykułu zasługuje na szersze przedstawienie. Rozpoczyna go krótka charakterystyka dotychczasowych osiągnięć socjologii w dziedzinie stosowania wywiadu. Następnie autor przechodzi do sprawy sondaży opinii publicznej. Analiza konkretnych przykładów błędnych wyników sond doprowadza go do wniosku, iż w badaniach takich popełnia się czasami omyłkę o podstawowym znaczeniu. Szuka się mianowicie sądów i postaw bez uprzedniego stwierdzenia, czy takowe w ogóle występują. Zdaniem autora, badania opinii publicznej winny być poprzedzone przez terenowe dogłębne badania socjologiczne, które dałyby wiedzę o postawach ludzkich i ich przyczynach. Prowadzenie badań opinii publicznej wtedy, gdy nie zna się zapleczka tej opinii, stanowi błąd, który może całkowicie wypaczyć ich wyniki.

Na badaniach opinii publicznej ujemnie odbija się jeszcze przeświadczenie, że pozwolą one rozwiązać wszystkie konflikty społeczne. Tak nie jest. Aby wyniki tych badań mogły być uznane za prawdziwe, muszą być zweryfikowane. Weryfikacja jest możliwa tylko na drodze obserwacji i społecznego eksperymentu. Tymczasem w badaniach opinii publicznej nie stosuje się ani jednego, ani drugiego.

Obserwację i eksperyment uważa się za przywilej i zadanie socjografii. Autor sądzi, że termin „socjografia” jest niewłaściwy — powinien zostać zastąpiony przez termin „badania społeczne” (Sozialforschung). Punkt wyjścia tych badań, podobnie jak i badań opinii publicznej, muszą stanowić jakieś hipotezy, hipotezy, u których podstawy leży społeczny światopogląd badacza. Naukowym zadaniem wszystkich badań społecznych jest weryfikacja konkretnych teorii i ocena aktualnego rozeznania społecznego. Nie

można mówić o żadnych absolutnych i raz na zawsze danych wnioskach. Badania społeczne mogą przynieść w rezultacie tylko wnioski hipotetyczne, odnoszące się poza tym do konkretnego zagadnienia, określonego zakresu, czasu i przestrzeni. Droga badań społecznych wyścielona jest hipotezami — mówi autor. Badania społeczne nie mogą dać także recepty na doskonale działanie społeczne. René König uważa, że dobry wywiad społeczny, wywiad przemyślany i zweryfikowany, stanowi najlepszą drogę zdobycia informacji o społecznych zjawiskach. Z tej racji właśnie oddaje w ręce czytelnika tę książkę, która porusza bardzo wszechstronnie zagadnienie wywiadu. Książka nie jest metodologicznym traktatem ani nie zawiera określonego systemu. Przedstawia ona podsumowanie doświadczeń, które należy wziąć pod uwagę, gdy się przystępuje do własnych badań. Autor jest przeciwny narzucaniu badaczom jakiegokolwiek systemu. Zamknięty system oznacza, według niego, śmierć każdej nauki, a każdy schematyzm stanowi koniec badań i odkrywczości. Schematyzm jest szczególnie groźny dla nauk społecznych, nauk, które rodzi życie i które życiu winny służyć. Służyć mogą zaś tylko wtedy, gdy będą tak bogate w problematykę i rozwiązania, jak jest samo życie.

Na zakończenie warto zaznaczyć, że książka zaopatrzona jest w słowniczek, w którym znajdujemy niemieckie tłumaczenia fachowych amerykańskich pojęć z zakresu metodyki badań socjologicznych (s. 347—385). Tłumaczenia te dokonane są przez Institut für Sozialforschung an der Johann-Wolfgang-Goethe-Universität (Frankfurt nad Menem) i Forschungs-Institut für Sozial- und Verwaltungswissenschaften an der Universität Köln.

Książka zawiera też bibliografię zagadnienia, obejmującą 150 pozycji, przeważnie amerykańskich.

Lili Maria Schwengrub

BEOBACHTUNG UND EXPERIMENT IN DER SOZIALFORSCHUNG. Praktische Sozialforschung II. Herausgegeben von René König unter Mitarbeit von Peter R. Heintz und Erwin K. Scheuch. Verlag für Politik und Wirtschaft. Köln 1956, ss. 348. Drugi tom z serii *Praktische Sozialforschung*, podobnie jak i tom poprzedni, składa się z wstępu pióra R. Königa i artykułów socjologów amerykańskich. Po dzień dzień socjologia — stwierdza R. König we wstępie zatyulowanym tak jak cała książka — posługuje się technikami zapożyczonymi z innych nauk. Jest to niesłuszne. Pierwszoplanowym zadaniem socjologów jest wypracowanie własnych technik badawczych, zarówno technik obserwacji, jak i technik umożliwiających eksperyment w naukach społecznych.

Wielu uczonych stawia znak równości między metodą a techniką. Popełniają oni błąd. Metoda jest pojęciem szerszym. Można stosować te same metody na przykład w naukach przyrodniczych i społecznych. Jednak techniki stosowane w ramach tej samej metody muszą być różne w naukach przyrodniczych i różne w naukach społecznych. Dopóki nauki przyrodnicze nie wypracowały właściwej techniki obserwacji badanych zjawisk, a trwało to całe wieki, dopóty wyniki tych obserwacji były więcej niż skromne.

W socjologii próbowano wyzyskać doświadczenia biologii i psychologii. Dopiero mniej więcej od trzydziestu lat socjologia próbuje wypracować własne techniki badawcze. Jak do tej pory, dużo osiągnięto w tym zakresie w psychologii społecznej. Najbardziej zaniedbanym terenem, szczególnie jeśli chodzi o publikacje doświadczeń, jest technika badań terenowych. Nie tylko jednak to jest przyczyną różnych niepowodzeń badań społecznych. Ścisłość zawarta w liczbach ma inne znaczenie dla nauk społecz-